

Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava

PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

**Extrémizmus z pohľadu pedagógov pôsobiacich
v základných a stredných školách**

Bratislava 2022

Prieskum bol realizovaný s finančným príspevkom z CVTI SR a MŠVVaŠ SR.

Obsah

ÚVOD	4
1. Teoreticko-metodologické východiská	4
1.1 Teoretické východiská	4
1.2 Cieľ prieskumu	11
1.3. Výber prieskumnej vzorky a metódy	11
1.4 Matematicko-štatistické spracovanie	11
2. Interpretácia výsledkov prieskumu realizovaného u pedagógov v ZŠ a SŠ	12
2.1 Charakteristika prieskumného súboru	12
2.2. Výskyt prejavov extrémizmu v ZŠ a SŠ z pohľadu pedagógov	18
2.2.1 Názory pedagógov v ZŠ a SŠ na prejavy extrémizmu	18
2.2.2 Výskyt prejavov extrémizmu v základných a v stredných školách	29
2.2.3 Možnosti eliminácie a realizovanie preventívnych opatrení extrémizmu v školskom prostredí	48
Závery	72
Odporúčania pre prax	82
Literatúra	83

ÚVOD

V posledných rokoch nastal vo svete aj na Slovensku vzostup rôznych extrémistických a radikálnych hnutí. V našej spoločnosti sa v poslednom období šíria nenávistné myšlienky, neznášanlivosť k iným národom, etnickým skupinám, náboženská nenávisť, rasizmus, antisemitizmus, nenávisť k migrantom a utečencom, k osobám s inou sexuálnou orientáciou a do popredia sa dostáva obhajoba totalitných režimov a ideológií. Šírenie týchto nebezpečných javov sa rozmohlo aj vďaka výraznému používaniu internetu a sociálnych sietí, ktoré sú nielen novými možnosťami komunikácie medzi ľuďmi, ale i nástrojom na šírenie nenávisti, lživých a manipulatívnych teórií a informácií, a to v obrovskej intenzite.¹

Niektorí ľudia si neuvedomujú význam základných práv a slobôd, ktoré jasne hovoria o tom, čo je extrémizmus a čo nie. Najmä mladí ľudia, žiaci základných a stredných škôl, ktorých osobnostné črty sa ešte len formujú, sú náchylnejší osvojovať si aj negatívne vplyvy okolia. Dôležitú úlohu pri ich formovaní zohráva vzdelávanie a informovanosť prostredníctvom korektných a hodnoverných zdrojov. Pomáhajú im osvojovať si správne názory a postoje, budovať pozitívny vzťah k hodnotám demokracie, právneho štátu a zároveň dokážu jasne

¹ Wilfling, P.: Nenávistné prejavy a extrémizmus v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva. Banská Bystrica : VIA IURIS, 2017. ISBN 978-80-89805-02-0, s.5

pomenovať hrozby, ktoré sú proti nim namierené a ohrozujú ich. Vzdelávanie a informovanosť mladého človeka má významný vplyv aj pri prevencii trestných činov extrémizmu. Rôzne vzdelávacie a výchovné aktivity, do ktorých by sa žiaci základných a stredných škôl môžu zapojiť, im pomôžu lepšie spoznávať iné národnosti, náboženstvá a kultúrne zvyky a prispieť k predchádzaniu radikálnosti, či trestných činov extrémizmu.²

Prieskum zameraný na zistenie prejavov extrémizmu v školskom prostredí vychádzal z Koncepcie boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024 a zo Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR (2021-2025), ktoré si kladú za cieľ bojovať proti vzrastajúcim prejavom extrémizmu na Slovensku. Cieľom úlohy bolo zistenie názorov pedagógov pôsobiacich v základných a v stredných školách na prejavy extrémizmu a ich elimináciu v školskom prostredí. Výstupom je záverečná správa s porovnaním výsledkov za roky 2016, 2017 a 2021 a publikácia určená pre širšiu odbornú verejnosť.

Dotazník určený pre učiteľov bol zameraný na tri základné okruhy:

- Názory pedagógov na súčasnú situáciu v oblasti extrémizmu
- Prejavy extrémizmu vyskytujúce sa v základných a v stredných školách
- Možnosti eliminácie a realizácia preventívnych opatrení prejavov extrémizmu v školách

Prieskum sa realizoval metódou dotazníkového zisťovania u pedagógov vyučujúcich v základných a v stredných školách v rámci celého Slovenska. Dotazníky vyplnilo 322 respondentov. Vzhľadom na ich nízky počet nie je možné výsledky prieskumu zovšeobecňovať a majú teda iba informatívny charakter. Výsledky boli interpretované v jednotlivých podsúboroch podľa stanovených demografických znakov (pohlavie, vek, počet rokov pedagogickej praxe, funkcia, typ školy, počet obyvateľov v sídle školy a kraj).

Výsledky prieskumu boli spracované prostredníctvom štatistického programu SPSS. Interpretované boli najmä výsledky, u ktorých sa potvrdil štatisticky významný vzťah na hladine významnosti $p < 0,05$. Pri porovnaní údajov za základné a stredné školy a za roky 2016, 2017 a 2021 boli interpretované iba zistené rozdiely.

Charakteristika prieskumného súboru

- Z celkového počtu 322 respondentov sa do prieskumu zapojilo 246 žien a 76 mužov. Z uvedených zistení je zrejmé, že nerovnomerné počty respondentov vo vzťahu k pohlaviu odzrkadľujú výraznú feminizáciu súčasného slovenského školstva.
- V prieskumnom súbore mali výraznejšiu prevahu pedagógovia vo veku od 51 do 60 rokov (123) a približne tretinu (98) tvorili osoby vo veku od 41 do 50 rokov. Každý štvrtý opýtaný bol vo veku od 31 do 40 rokov (76), pričom len 17 respondentov bolo mladších než 30 rokov. Zistené údaje potvrdili, že v prieskumnom súbore pedagógov zo základných a stredných škôl prevládali osoby staršie než 41 rokov a výraznejšie v ňom absentovali mladší učitelia.
- Necelá tretina opýtaných vykonávala svoju funkciu od 11 do 20 rokov (89) a asi štvrtina respondentov učila deti od 21 do 30 rokov (77). Pedagogickú prax kratšiu ako 5 rokov uviedlo 30 opýtaných a 45 oslovených učiteľov sa tejto činnosti venovalo od 6 do 10 rokov. Päťina respondentov (66) pôsobila v tejto funkcii dlhšie ako 31 rokov.

² Deset, M.: Limity spoločenskej akceptovateľnosti fenoménu a trestných činov extrémizmu. In: Vráblová, M.: Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu. Praha : Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-420-6, s. 38-41

- Až necelé tri štvrtiny prieskumnej vzorky tvorili učitelia (258). Dotazníky vo výrazne nižšom počte vyplnili výchovní poradcovia (40), koordinátori prevencie (21) a zástupcovia riaditeľa (18). Asi 7 opýtaných uviedlo inú funkciu a dvaja respondenti pôsobili ako riaditelia škôl.
- Necelá polovica opýtaných (147) vyučovala v základných školách a viac než tretinu (124) tvorili pedagógovia zo stredných odborných škôl. Len 51 respondentov pôsobilo v gymnáziách. Na základe zistených údajov môžeme povedať, že v prieskumnom súbore mali miernu prevahu pedagógovia vyučujúci v stredných školách (175, ZŠ: 147).
- Najviac respondentov pôsobilo v školách, ktoré mali sídlo v mestách s počtom obyvateľov od 10 001 do 50 000 (117) a štvrtinu (70) opýtaných tvorili učitelia zo škôl v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000. Necelá pätina pedagógov pôsobila vo veľkých (od 50 001 do 100 000: 61) a v najväčších mestách (viac ako 100 000: 47). V školách, ktoré sídlili v obciach s počtom obyvateľov nižším ako 2 000, pracovalo len 27 respondentov.
- Približne pätina oslovených pedagógov pochádzala z Prešovského kraja (66). Nižší počet respondentov mal trvalé bydlisko v Trnavskom (49), Bratislavskom (47), Košickom (43) a v Nitrianskom kraji (39). Do prieskumu sa v najnižšej miere zapojili opýtaní žijúci v Banskobystrickom (28), Žilinskom (21) a v Trenčianskom kraji (23).

Názory pedagógov v základných a stredných školách na prejavy extrémizmu

Dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu u mladých ľudí

- Za *najčastejšie príčiny tohto závažného sociálno-patologického javu* označili pedagógovia najmä nevhodný spôsob výchovy detí v rodine, akceptovanie násilia v médiách a súčasnú politickú situáciu na Slovensku. Respondenti v nižšom počte považovali za príčiny nárastu prejavov extrémizmu aj stratu ideálov spôsobujúcu frustráciu mladých ľudí, negatívny vplyv rovesníkov, nedostatočné vedomosti mladých ľudí z histórie, súčasnú politickú situáciu vo svete, negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska, dlhodobé zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva, strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia, ich negatívne osobné zážitky, preťaženosť učiteľov znemožňujúcu im individuálnu prácu so žiakmi a nedôveru mladých ľudí voči etablovaným politickým stranám.
- V Bratislavskom, Žilinskom a v Prešovskom kraji považovali učitelia za najsilnejší dôvod pre nárast prejavov extrémizmu nevhodný spôsob výchovy detí v rodine, zatiaľ čo respondenti s trvalým bydliskom v Trnavskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji poukazovali najmä na súčasnú politickú situáciu na Slovensku. Pedagógovia žijúci v Trenčianskom kraji označili za prioritný dôvod politickú situáciu vo svete, zatiaľ čo opýtaní z Nitrianskeho kraja pripisovali význam akceptovaniu násilia v médiách. Pedagógovia z Trenčianskeho kraja poukazovali na stratu ideálov a z toho vyplývajúcu frustráciu mladých ľudí, ich strach zo sociálneho vylúčenia a na dlhodobé zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva. Respondenti žijúci v Žilinskom kraji pripisovali význam negatívnym dôsledkom sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska, nedostatočným vedomostiam detí a mládeže z histórie, vplyvu rovesníckej skupiny, skutočnosti, že učitelia nemajú dostatok času venovať sa individuálne svojim žiakom a nedôvere mladých ľudí voči etablovaným politickým stranám. Oslovení pedagógovia pôsobiaci v Nitrianskom kraji poukazovali na negatívne osobné zážitky detí a mladých ľudí, pričom učitelia z Bratislavského, Trnavského a z Banskobystrického kraja častejšie než ostatní pripisovali význam iným, bližšie neurčeným dôvodom.

- Pedagógovia pôsobiaci v stredných školách sa domnievali, že **najvýznamnejším dôvodom nárastu prejavov extrémizmu** je súčasná politická situácia na Slovensku, pričom opýtaní vyučujúci v základných školách preferovali názor, že najsilnejším motívom je nevhodný spôsob výchovy detí v rodine. Respondenti zo základných škôl pripisovali väčší význam celkovej politickej situácii vo svete, negatívne vplyvu rovesníkov, strachu mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia, skutočnosti, že učitelia nemajú dostatok času venovať sa individuálne svojim žiakom a dlhodobému ignorovaniu problémov chudoby a segregácie obyvateľstva. Stredoškolskí pedagógovia vo vyššom počte uvádzali, že nárast extrémistických prejavov spôsobila strata ideálov a z toho vyplývajúca frustrácia mladých ľudí, nedostatočné vedomosti detí a mládeže z dejín a histórie, zlé osobné zážitky a nedôvera voči etablovaným politickým stranám. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl poukázal na akceptovanie násilia v médiách a na negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej transformácie Slovenska. Na otázku nevedelo odpovedať 1,7% stredoškolských učiteľov a len 0,7% respondentov, ktorí pôsobili v základných školách.
- Od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí považovali za najčastejší dôvod nárastu prejavov extrémizmu súčasnú politickú situáciu vo svete, stratu ideálov a frustráciu mladých ľudí, nedostatočné vedomosti žiakov z oblasti dejín a histórie, akceptovanie násilia v médiách, negatívne osobné zážitky mladých ľudí, nedôveru mladých ľudí voči etablovaným politickým stranám, negatívne dôsledky sociálno-ekonomickej situácie na Slovensku a dlhodobé zanedbávanie problémov chudoby a segregácie obyvateľstva. Od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí pripisovali význam nevhodnému spôsobu výchovy detí v rodine a negatívne vplyvu rovesníckej skupiny. Za sledované obdobie sa nezmenil počet opýtaných, ktorí označili za silný dôvod strach mladých ľudí zo sociálneho vylúčenia a nedostatok času na individuálnu prácu učiteľov so žiakmi. Zaujímavé je zistenie, že v roku 2021 výraznejšie stúpol počet oslovených pedagógov, ktorí nedokázali na danú otázku odpovedať.
- Určenie poradia jednotlivých oblastí ukázalo, že v roku 2016 považovali respondenti za najsilnejšie dôvody súčasného nárastu prejavov extrémizmu akceptovanie násilia v médiách, v roku 2017 pripisovali význam súčasnej politickej situácii vo svete, pričom v roku 2021 mal prioritu nevhodný spôsob výchovy detí v rodine. Za najmenej dôležité príčiny súčasného nárastu prejavov extrémizmu označili pedagógovia v roku 2016 nedostatok času na individuálnu prácu so žiakmi, v roku 2017 negatívne osobné zážitky detí a mládeže, zatiaľ čo v tomto roku bola takto hodnotená nedôvera ľudí voči etablovaným politickým stranám.
- Oslovení učitelia zo základných a stredných škôl považovali za **najčastejšie príčiny sympatizovania detí a mládeže s extrémistickým hnutím** nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov, predsudky voči určitým skupinám osôb, neschopnosť mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom, túžbu získať si rešpekt okolia, snahu vybiť si zlosť a agresivitu a potrebu byť členom rovesníckej skupiny. Výrazne nižší počet pedagógov označil za dôvody sympatizovania mládeže s extrémistami túžbu vzbudiť svojim správaním pozornosť rodičov a učiteľov a snahu oplatiť zľú skúsenosť.
- Respondenti v Bratislavskom, Trnavskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a v Košickom kraji označili za najsilnejší dôvod pre sympatizovanie mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania sa. Iba učitelia pôsobiaci v Trenčianskom kraji sa domnievali, že prioritným dôvodom tohto spoločensky negatívneho javu je potreba mladých ľudí stať sa členom rovesníckej skupiny. Pre opýtaných vyučujúcich v Žilinskom kraji mala prioritu túžba získať si rešpekt okolia, pričom učitelia v Nitrianskom kraji považovali za dôležitú snahu oplatiť zľú skúsenosť. Oslovení pedagógovia v Trenčianskom kraji vo vyššom počte než ostatní opýtaní preferovali ako dôvod nárastu extrémistických sympatizantov predsudky voči niektorým skupinám osôb

a neschopnosť riešiť svoje problémy iným spôsobom. Opýtaní z Banskobystrického kraja výraznejšie preferovali snahu týmto spôsobom vzbudiť pozornosť dospelých, zatiaľ čo pedagógovia s trvalým bydliskom v Prešovskom kraji pripisovali význam najmä snahe vybiť si zlosť a agresivitu. Zaujímavé je zistenie, že na tento problém nemali vytvorený vlastný názor najmä respondenti pôsobiaci v Bratislavskom a v Trnavskom kraji.

- Obidve skupiny opýtaných, avšak častejšie stredoškolskí pedagógovia považovali za najčastejší dôvod sympatizovania mladých ľudí s extrémistickými skupinami nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania sa. Učitelia zo základných škôl sa vo vyššej miere domnievali, že túto negatívnu skutočnosť spôsobili predsudky voči niektorým ľuďom, potreba byť členom rovesníckej skupiny, snaha oplatiť zľú skúsenosť a túžba vzbudiť pozornosť dospelých. Respondenti zo stredných škôl častejšie pripisovali význam snahe získať si rešpekt okolia, túžbe vybiť si zlosť a agresivitu a neschopnosti mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom. Približne rovnaký počet pedagógov z oboch typov škôl nemal na tento problém vytvorený vlastný názor.
- Od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí za príčinu sympatizovania mladých ľudí s extrémistickými skupinami označili nedostatok informácií o dôsledkoch ich správania sa, predsudky získané v rodine, potrebu byť členom rovesníckej skupiny, túžbu získať si rešpekt okolia, snahu oplatiť zľú skúsenosť, túžbu vzbudiť pozornosť rodičov a pedagógov a snahu vybiť si zlosť a agresivitu. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí uviedli neschopnosť mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom a stúpol aj počet pedagógov, ktorí nedokázali na túto otázku odpovedať.
- Určenie poradia jednotlivých faktorov ukázalo, že aj v tomto roku považovali opýtaní za dominantné príčiny sympatizovania detí a mládeže najmä nedostatok informácií o dôsledkoch správania sa extrémistov a predsudky voči niektorým skupinám osôb. Oslovení pedagógovia pripisovali väčší význam iba neschopnosti mladých ľudí riešiť svoje problémy iným spôsobom a potrebe vzbudiť pozornosť dospelých. Za menej dôležitú označili snahu byť členom rovesníckej skupiny, túžbu získať si rešpekt okolia, snahu vybiť si zlosť a agresivitu a túžbu oplatiť zľú skúsenosť.

Výskyt prejavov extrémizmu v základných a stredných školách

- Až necelá polovica respondentov pôsobiacich v základných a v stredných školách nezaregistrovala v žiackych kolektívoch žiadne **prejavy extrémizmu**. Pedagógovia sa v škole stretli najmä s negatívnymi výrokmi o rase, národe, etnických skupinách a s prejavmi nenávisti voči niektorým skupinám osôb. Výrazne nižší počet učiteľov videl u žiakov oblečenie a symboly, ktoré propagovali extrémizmus a zaznamenal šikanovanie iného žiaka napr. pre jeho farbu pleti, vierovyznanie alebo sexuálnu orientáciu. Opýtaní len v minimálnej miere zaznamenali v škole agresívne správanie s extrémistickým charakterom, jeho propagáciu prostredníctvom tlačovín a upozorňovanie na rôzne extrémistické aktivity.
- Zistené údaje ukázali, že prejavy extrémizmu si v školách častejšie všímali najmä mladí pedagógovia než ich starší kolegovia.
- Žiadne prejavy extrémizmu nezaregistrovala v triednych kolektívoch viac než polovica pedagógov žijúcich v Bratislavskom, Žilinskom a v Banskobystrickom kraji, zatiaľ čo v Trenčianskom kraji rovnako odpovedala len tretina opýtaných. Negatívne vyjadrenia o rase, národe a etnických skupinách zaznamenali najčastejšie respondenti pôsobiaci v Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji, pričom iba opýtaní s trvalým bydliskom v Prešovskom kraji sa v najvyššej miere stretávali u žiakov s prejavmi nenávisti voči niektorým skupinám osôb. Učitelia pôsobiaci v Trenčianskom kraji častejšie zaregistrovali v škole agresívne správanie s extrémistickým charakterom. Respondenti v Banskobystrickom a v Trenčianskom kraji sa

u žiakov stretli s nosením extrémistického oblečenia a symbolov. Šikanovanie z dôvodu inej farby pleti, vierovyznania alebo sexuálnej orientácie bolo zaznamenané v Prešovskom kraji. Propagovanie extrémistických tlačovín bolo evidované v Bratislavskom, Trnavskom, Nitrianskom, Banskobystrickom a v Košickom kraji, zatiaľ čo rôzne pochody a demonštrácie organizované extrémistickým skupinami boli podľa názoru učiteľov zviditeľňované iba v Bratislavskom, Nitrianskom a v Košickom kraji. Prezentované zistenia potvrdili, že prejavy extrémizmu v školskom prostredí najčastejšie zaznamenali pedagógovia zo základných a stredných škôl v Trnavskom, Trenčianskom a v Nitrianskom kraji. V Trenčianskom, Žilinskom a v Prešovskom kraji nebolo vôbec zistené propagovanie extrémistických tlačovín a aktivít a v Trnavskom a v Banskobystrickom kraji nikto nepoukázal na propagovanie extrémistických podujatí.

- Až necelá polovica opýtaných zo stredných škôl a 38,4% učiteľov pôsobiacich v základných školách nezistili u svojich žiakov žiadne prejavy extrémizmu. Obidve skupiny respondentov najčastejšie počuli negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách. Opýtaní zo základných škôl zaregistrovali častejšie rôzne prejavy nenávisťi voči niektorým skupinám osôb a šikanovanie žiaka pre jeho farbu pleti, vierovyznanie alebo sexuálnu orientáciu. Pedagógovia vyučujúci v stredných školách sa vo vyššej miere stretli v žiackych kolektívoch s agresívnym správaním, nosením extrémistického oblečenia a symbolov, so zviditeľňovaním rôznych aktivít, ktoré členovia tohto hnutia organizovali a s propagovaním rôznych extrémistických tlačovín. Približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov škôl zažil zviditeľňovanie aktivít, ktoré tieto skupiny organizovali. Uvedené zistenia potvrdili, že prejavy extrémizmu boli častejšie zaznamenané v základných školách, pričom pedagógovia zo stredných škôl sa s nimi stretli v nižšej miere.
- Porovnanie zistení za roky 2016, 2017 a 2021 ukázalo, že za dané obdobie dominovali v rámci prejavov extrémizmu v školskom prostredí negatívne výroky o rase, národe a etnických skupinách. V roku 2016 nezažila prejavy extrémizmu u svojich žiakov asi tretina respondentov, pričom v tomto roku rovnako odpovedalo až 43,5% oslovených učiteľov. Mierne klesol počet opýtaných, ktorí sa u svojich žiakov stretli s negatívnymi výrokmi o rase, národe a etnických skupinách a výrazne sa znížil počet pedagógov, ktorí zažili v triedach agresívne správanie. Stúpol počet učiteľov, ktorí sa stretli s prejavmi nenávisťi voči niektorým skupinám osôb, s nosením extrémistického oblečenia a symbolov, so šikanovaním iného žiaka pre jeho farbu pleti, vierovyznanie alebo sexuálnu orientáciu a s propagovaním tlačovín, ktoré extrémisti vydávali. Na približne rovnakej úrovni zostal počet respondentov, ktorí u žiakov zažili informovanie o aktivitách, ktoré tieto skupiny organizovali. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že niektoré prejavy extrémizmu boli v základných a v stredných školách zaznamenané v roku 2021 častejšie než v roku 2016 a je možné konštatovanie, že majú v tomto prostredí stúpajúcu tendenciu. Za veľmi zaujímavé zistenie je považovaný výrazný pokles pedagógov, ktorí sa stretli s agresívnym správaním žiakov s extrémistickým charakterom.
- Na otázku, či sú v škole **žiaci, ktorí sympatizujú s extrémistickým hnutím**, odpovedala kladne necelá tretina oslovených učiteľov. Názor, že v ich škole takí žiaci nie sú, vyjadril približne každý štvrtý respondent. Zaujímavé je zistenie, že na túto otázku nevedela odpovedať až necelá polovica opýtaných. Z odpovedí pedagógov pôsobiacich v základných a v stredných školách je zrejme, že v tomto prostredí existujú žiaci, ktorí sympatizujú s extrémistickými skupinami, pričom bol zistený pomerne veľký počet učiteľov, ktorí nevedeli danú situáciu posúdiť. Považujeme za dôležité, aby si pedagógovia i napriek množstvu povinností viac všimli svojich žiakov, ich správanie a oblečenie, poznali aj ich názory a postoje a vedeli ich v prípade potreby vhodným spôsobom spolu s rodičmi a odborníkmi z CPPaP korigovať.

- Názor, že žiaci sympatizujú s extrémistickým hnutím prezentovali najmä muži, najmladší pedagógovia, opýtaní s pedagogickou praxou kratšou než 10 rokov, respondenti zo stredných odborných škôl, učitelia pôsobiaci vo veľkomestských školách a respondenti pochádzajúci z Bratislavského a zo Žilinského kraja.
- Ženy, opýtaní vo veku od 31 do 40 rokov, učitelia s odbornou praxou od 21 do 30 rokov, pedagógovia z gymnázií, respondenti pôsobiaci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a pedagógovia z Trenčianskeho a z Košického kraja sa vo vyššej miere než ostatní domnievali, že v ich škole nie sú žiaci, ktorí sympatizujú s príslušníkmi extrémistických skupín.
- Žiakov, ktorí sympatizovali s členmi extrémistického hnutia, mali častejšie v školách stredoškolskí pedagógovia. Túto skutočnosť odmietla necelá tretina učiteľov zo základných škôl a pätina stredoškolských pedagógov. Situáciu nedokázali vo vyššej miere posúdiť opýtaní v základných školách. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že žiakov, ktorí sympatizovali s extrémistami, častejšie učili respondenti zo stredných škôl než učitelia zo základných škôl.
- Od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí mali žiakov sympatizujúcich s členmi extrémistických hnutí. Výrazne sa znížil počet učiteľov, ktorí na otázku odpovedali záporne a zvýšil sa počet pedagógov, ktorí na tento problém nemali vytvorený vlastný názor. Získané výsledky ukázali, že v základných a v stredných školách síce mierne klesol počet žiakov, ktorí sympatizujú s extrémistami, ale výrazne sa zvýšil počet respondentov, ktorí nedokázali situáciu posúdiť. Bolo by dobré, aby pedagógovia i napriek všetkým administratívnym povinnostiam, ktoré ich oberajú o čas, venovali väčšiu pozornosť svojim žiakom a snažili sa zistiť ich názory a postoje týkajúce sa členov extrémistického hnutia a ich aktivít.
- Na otázku, či sú v škole **žiaci, ktorí patria k extrémistom**, odpovedalo kladne 9,3% opýtaných. Negatívnu odpoveď uviedlo 39,6% respondentov, avšak až viac než polovica oslovených učiteľov nevedela situáciu posúdiť. Z uvedených odpovedí vyplynulo, že v základných a v stredných školách boli v malej miere zaznamenaní žiaci, ktorí patrili k členom rôznych extrémistických skupín. Toto zistenie je vzhľadom na vek žiakov hodnotené ako negatívne.
- Názor, že žiaci patria k extrémistom, prezentovali vo vyššej miere muži, najstarší pedagógovia, učitelia s odbornou praxou od 21 do 30 rokov, respondenti pôsobiaci v stredných odborných školách, učitelia vyučujúci vo veľkomestských školách a opýtaní z Nitrianskeho kraja.
- Existenciu členov extrémistických skupín v škole odmietli najmä ženy, najmladší respondenti, opýtaní s odbornou praxou kratšou než 10 rokov, pedagógovia pôsobiaci v gymnáziách a učitelia z Trenčianskeho a z Banskobystrického kraja.
- Opýtaní pôsobiaci v stredných školách výrazne častejšie uvádzali, že ich žiaci patria k členom extrémistických skupín. S týmto tvrdením nesúhlasilo až 46,6% respondentov zo základných škôl a 32,6% stredoškolských pedagógov. Z uvedených dát je zrejmé, že v skupine stredoškolákov boli vo výrazne vyššom počte zaznamenaní členovia extrémistických skupín než v skupine žiakov základných škôl. Ukázalo sa, že v tomto type stredných škôl je potrebné venovať omnoho viac pozornosti rôznym preventívnym opatreniam a upozorňovať žiakov na všetky riziká a problémy, ktoré im príslušnosť k extrémistickému hnutiu môže priniesť.
- Od roku 2016 stúpol počet opýtaných, ktorí prezentovali názor, že ich niektorí žiaci patria k extrémistom. Výrazne sa znížil počet pedagógov, ktorí na otázku odpovedali záporne. Na druhej strane bol zaznamenaný veľký nárast počtu respondentov, ktorí nevedeli situáciu posúdiť. Získané výsledky ukázali, že počet žiakov, ktorí patria k členom extrémistických

skupín sa od roku 2016 zvýšil, avšak zároveň výrazne stúpol počet opýtaných, ktorí na otázku nedokázali odpovedať. Na základe týchto údajov je možné konštatovanie, že v triedach stúpol nielen počet žiakov, ktorí majú osvojené tieto nezdravé názory, ale zvýšil sa aj počet pedagógov, ktorí svojich žiakov poznajú len v malej miere. Bolo by potrebné, aby sa učitelia viac venovali svojim žiakom a snažili sa poznať ich názory a postoje s cieľom eliminovať tie nesprávne. Je zrejmé, že mnohí žiaci sú ovplyvňovaní nielen postojmi svojich rovesníkov a názormi prezentovaným na internete a na sociálnych sieťach a bolo by vhodné im vysvetliť, aké nebezpečenstvo extrémizmu predstavuje nielen pre nich, ale i pre celú spoločnosť.

- **Prejavy extrémizmu v školskom prostredí** často riešilo 3,1% pedagógov, pričom občas sa nimi zaoberala viac než polovica opýtaných. Názor, že v ich škole sa nevyskytli žiadne extrémistické prejavy prezentovalo 43,5% respondentov.
- Tieto negatívne javy najčastejšie evidovali muži, najmladší respondenti, pedagógovia s praxou kratšou než 10 rokov, učitelia pôsobiaci v stredných odborných školách, opýtaní vyučujúci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a respondenti z Bratislavského kraja.
- Prejavy extrémizmu sa najčastejšie vyskytovali v školách, ktoré navštevovali členovia týchto hnutí, pričom učitelia, ktorí žiakov–extrémistov vo svojich triedach nemali, ich vo výrazne vyššom počte riešili občas alebo sa nim nezaoberali vôbec.
- S **častými prejavmi extrémizmu** sa stretlo 2,7% respondentov zo základných škôl a 3,5% stredoškolských pedagógov. Občas tieto negatívne prejavy riešila viac než polovica opýtaných vyučujúcich v stredných školách a 48,5% učiteľov zo základných škôl. Extrémizmom a jeho prejavmi sa vôbec nezaoberalo až 48,0% respondentov pôsobiacich v stredných školách a viac než tretina pedagógov zo základných škôl. Zo uvedených zistení vyplynulo, že extrémistické prejavy riešili v školskom prostredí vo vyššej miere učitelia základných škôl, kde sa tieto negatívne prejavy vyskytovali vo veľkej miere občas.
- Od roku 2016 sa nezmenil počet opýtaných, ktorí zažili v školskom prostredí časté prejavy extrémizmu. Klesol počet respondentov, ktorí sa s nimi zaoberali občas a zároveň stúpol počet pedagógov, ktorí prejavy extrémizmu v školách nezažili. Zistené dáta potvrdili, že situácia zaznamenaná v tomto roku sa oproti zisteniam z roku 2016 zlepšila. Klesol počet opýtaných, ktorí mali občasné skúsenosti s prejavmi extrémizmu a zároveň sa zvýšil počet učiteľov, ktorí sa týmto negatívnym javom nemuseli v školách vôbec zaoberať.
- Štvrtina respondentov považovala **situáciu za obdobie piatich rokov** za horšiu, avšak viac než polovica oslovených učiteľov nezaregistrovala v tejto oblasti žiadne výraznejšie zmeny. Len 16,3% pedagógov sa domnievalo, že súčasná situácia je lepšia než predtým.
- Vyšší výskyt prejavov extrémizmu za sledované obdobie zaznamenali najmä ženy, respondenti vo veku od 31 do 40 rokov, opýtaní s pedagogickou praxou od 21 do 30 rokov, pedagógovia z gymnázií, učitelia z najmenších obcí a respondenti zo škôl v Žilinskom kraji.
- Zlepšenie situácie zaregistrovali najčastejšie muži, najmladší opýtaní, učitelia s odbornou praxou od 6 do 10 rokov, pedagógovia vyučujúci v najväčších mestách a respondenti z Nitrianskeho kraja.
- Zvýšenie prejavov extrémizmu zaznamenali učitelia, ktorí sa s týmito negatívnymi prejavmi v školách stretávali často. Zlepšenie situácie konštatovali najčastejšie respondenti, ktorí riešili v škole občasné prejavy extrémizmu. Názor, že prejavy extrémizmu sa v súčasnosti vyskytujú v základných a v stredných školách v rovnakej miere než pred piatimi rokmi, vyjadrili predovšetkým pedagógovia, ktorí sa s týmito prejavmi v žiackych kolektívoch

nestretli vôbec. Zistené údaje potvrdili, že hodnotenie situácie bolo vo výraznej miere ovplyvnené výskytom extrémistických prejavov v školách.

- Zhoršenie situácie v oblasti extrémizmu konštatovali najmä učitelia zo základných škôl. Názor, že tieto negatívne prejavy sa v súčasnosti vyskytujú v školách v nižšej miere než pred piatimi rokmi, prezentovali častejšie stredoškolskí pedagógovia než opýtaní vyučujúci v základných školách. Viac ako polovica opýtaných z oboch podskupín sa vyjadrila, že situácia sa za sledované obdobie nezmenila. Prezentované dáta ukázali, že respondenti zo základných škôl hodnotili situáciu v oblasti extrémizmu pozitívnejšie než pedagógovia pôsobiaci v stredných školách, ktorí sa skôr prikláňali k názoru, že situácia v oblasti extrémizmu je v súčasnosti horšia než predtým.
- Od roku 2016 klesol počet opýtaných, ktorí považovali situáciu v oblasti prejavov extrémizmu za horšiu a zvýšil sa počet oslovených pedagógov, ktorí ju hodnotili pozitívne. Zároveň mierne stúpol počet respondentov, ktorí zastávali názor, že daná situácia sa za sledované obdobie nezmenila. Zistené dáta potvrdili, že učitelia pôsobiaci v základných a stredných školách hodnotili situáciu v oblasti extrémizmu pozitívnejšie než v roku 2016.

Možnosti eliminácie prejavov extrémizmu v školskom prostredí

- Na otázku, či pedagógovia v základných a stredných školách venujú **v rámci výučby dostatok pozornosti extrémizmu**, odpovedalo kladne až 65,5% opýtaných. Viac než pätina respondentov priznala, že touto témou sa v rámci výučby nezaoberali a 14,0% oslovených pedagógov si na dané situácie nevedelo spomenúť. Z výsledkov výskumu vyplynulo, že najvyšší počet respondentov sa tejto pálčivej téme v rámci výučby venoval a snažili sa svojim žiakom vysvetliť aké nebezpečenstvo extrémizmus predstavuje.
- Extrémizmu do výučby zakomponovali najmä najstarší respondenti, opýtaní s najdlhšou pedagogickou praxou, pedagógovia vyučujúci v školách so sídlom v najmenších obciach a učitelia z Nitrianskeho kraja.
- Problematikou extrémizmu sa v rámci vyučovania nezaoberali skôr muži, respondenti vo veku od 31 do 40 rokov, opýtaní s praxou od 11 do 20 rokov, pedagógovia pôsobiaci v stredných odborných školách, učitelia zo škôl v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a opýtaní z Trnavského kraja.
- Opýtaní vyučujúci v základných školách (67,1%) sa venovali v rámci výučby extrémizmu častejšie než ich kolegovia pôsobiaci v stredných školách (64,2%). Tomuto závažnému spoločensky negatívnemu javu sa vo vyššej miere vôbec nevenovali stredoškolskí pedagógovia, pričom na danú otázku nevedel odpovedať približne rovnaký počet opýtaných z oboch typov stredných škôl.
- **Spokojnosť s mierou informovanosti žiakov o extrémizme** prejavila viac než tretina učiteľov, pričom necelá pätina pedagógov uznala, že v tejto oblasti majú určité rezervy a situáciu by mali zmeniť. Zarážajúce je zistenie, že situáciu nevedel posúdiť najvyšší počet opýtaných.
- Spokojnosť s mierou informovanosti žiakov o extrémizme získanou v škole vyjadrili najmä muži, respondenti vo veku od 31 do 40 rokov, učitelia s najkratšou pedagogickou praxou, opýtaní vyučujúci v gymnáziách, učitelia pôsobiaci v najmenších obciach a pedagógovia žijúci v Nitrianskom a v Žilinskom kraji.
- Nespokojní boli najmladší učitelia, pedagógovia s odbornou praxou od 11 do 20 rokov, opýtaní zo stredných odborných škôl, respondenti pôsobiaci v obciach s počtom obyvateľov od 2 001 do 10 000 a učitelia žijúci v Trnavskom kraji.
- S mierou informovanosti žiakov o extrémizme získanou v školskom prostredí boli omnoho spokojnejší učitelia zo základných škôl (42,8%) než stredoškolskí pedagógovia (29,5%).

Približne rovnaký počet opýtaných z obidvoch typov škôl prezentoval názor, že žiaci by mali mať o tomto negatívnom jave viac vedomostí. Situáciu nevedeli posúdiť najmä respondenti pôsobiaci v stredných školách. Zo zistených dát vyplynulo, že väčšiu spokojnosť s mierou informovanosti žiakov o extrémizme získanou v školskom prostredí prejavili učitelia v základných školách, pričom pedagógovia pôsobiaci v stredných školách výrazne častejšie nedokázali danú situáciu posúdiť.

- Od roku 2016 stúpol počet opýtaných, ktorí boli s mierou informovanosti svojich žiakov o prejavoch extrémizmu spokojní. Mierne sa znížil počet pedagógov, ktorí na túto otázku odpovedali negatívne a zvýšil sa počet učiteľov základných a stredných škôl, ktorí nemali na tento závažný problém vytvorený vlastný názor. Z uvedených zistení vyplynulo, že od roku 2016 sa zvýšil počet respondentov, ktorí boli s mierou informovanosti svojich žiakov o extrémizme získanou v škole spokojní, avšak zároveň sa zvýšil počet opýtaných, ktorí sa nedokázali k danej téme vyjadriť.
- Internet a sociálne siete považovalo za najčastejší **zdroj poznatkov mladých ľudí o extrémistických skupinách** až 90,1% oslovených učiteľov. Už omnoho menej pedagógov prezentovalo názor, že deti a mladí ľudia získali tieto informácie od kamarátov, z televízie a rozhlasu, od učiteľov, z rôznych alternatívnych médií, prípadne im poradili rodičia a súrodenci. Respondenti sa v najnižšej miere domnievali, že deti a mládež si poznatky o extrémizme si deti a mládež prečítali v knihách a v časopisoch. Len 2,8% opýtaných sa vyjadriло, že ich žiakom vedomosti o extrémistickom hnutí chýbajú.
- Internet a sociálne siete označila za zdroj poznatkov o extrémizme výrazná väčšina respondentov z Trenčianskeho, Žilinského a z Prešovského kraja. Opýtaní v Nitrianskom, Žilinskom a v Košickom kraji považovali za dôležitý zdroj informácií televíziu a rozhlas, zatiaľ čo pedagógovia z Trnavského kraja sa častejšie než ostatní domnievali, že žiakom potrebné vedomosti sprostredkovali rôzne alternatívne médiá. Učitelia v Trenčianskom kraji častejšie uvádzali, že deti a mladí ľudia mohli získať potrebné informácie aj od kamarátov. Opýtaní žijúci v Nitrianskom kraji prezentovali názor, že potrebné vedomosti im sprostredkovali učitelia, rodičia a súrodenci, prípadne si ich prečítali v knihách a časopisoch. Názor, že žiaci potrebné poznatky o extrémistickom hnutí nemajú, prezentovali iba respondenti v Bratislavskom, Trnavskom a v Trenčianskom kraji, zatiaľ čo v Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom, Prešovskom a v Košickom kraji nezastával tento názor nikto.
- Názor, že žiaci čerpali poznatky o extrémizme z internetu a sociálnych sietí prezentovalo 90,2% stredoškolských pedagógov a 89,7% opýtaných vyučujúcich v základných školách. Respondenti zo základných škôl vo vyššej miere uvádzali, že deťom a mládeži sprostredkovali potrebné informácie učitelia, rodičia, kamaráti, prípadne ich získali z televízie, rozhlasu alebo z kníh a časopisov. Opýtaní pôsobiaci v stredných školách sa častejšie domnievali, že žiaci mali vedomosti o tomto závažnom negatívnom jave z rôznych alternatívnych médií. Asi 3,5% stredoškolských pedagógov a 2,1% učiteľov zo základných škôl sa vyjadriло, že deťom a mladým ľuďom tieto potrebné informácie chýbajú.
- Od roku 2016 klesol počet respondentov, ktorí považovali za významný zdroj poznatkov televíziu a rozhlas, internet a sociálne siete, učiteľov, kamarátov, knihy a časopisy, prípadne rôzne alternatívne médiá. Zvýšil sa iba počet opýtaných, ktorí sa domnievali, že informácie žiakom poskytnú rodičia. Zaujímavé je zistenie, že od roku 2016 výrazne klesol počet pedagógov, ktorí zastávali názor, že ich žiakom potrebné vedomosti o extrémizme chýbajú.

- Len 4,2% respondentov, ktorí v školách zažili extrémistické prejavy uviedlo, že ich **žiaci boli za to potrestaní**. Najčastejším trestom bolo pokarhanie od riaditeľa alebo od triedneho učiteľa, osobný pohovor riaditeľa školy so žiakom a realizácia výchovných opatrení podľa školského poriadku. Až 95,8% učiteľov sa vyjadrilo, že v ich škole nebol nikto za tieto prejavy potrestaný. Z odpovedí respondentov vyplynulo, že len veľmi malá časť pedagógov riešila prejavy extrémizmu dôraznejším spôsobom.
- Skutočnosť, že za prejavy extrémizmu bol žiak potrestaný, uviedli častejšie ženy, respondenti vo veku od 31 do 40 rokov, pedagógovia s odbornou praxou kratšou ako 10 rokov, opýtaní pôsobiaci v gymnáziách, učitelia z veľkomestských škôl, pedagógovia z Košického kraja, opýtaní, ktorí priznali, že ich žiaci si osvojili extrémistické názory a respondenti, ktorí sa s týmito negatívnymi prejavmi stretávali u svojich žiakov často.
- Za prejavy extrémizmu boli častejšie potrestaní stredoškoláci než žiaci základných škôl.
- Od roku 2016 výrazne klesol počet opýtaných, ktorí uvádzali, že v ich škole boli žiaci za prejavy extrémizmu potrestaní. Zvýšil sa počet respondentov, ktorí na danú otázku odpovedali záporne. Príčinou tohto zistenia môže byť skutočnosť, že prejavy extrémizmu sa v školách len veľmi ťažko identifikujú, pretože žiaci ich často neohlásia a pedagógovia sa o nich nedozvedia. Avšak domnievame sa, že v školskom prostredí by mali byť vždy odhalené a ich autor potrestaný v súlade so školským poriadkom. Len tak sa zabráni ich ďalšiemu šíreniu.
- Oslovení pedagógovia najčastejšie **realizovali prevenciu extrémizmu** v školách formou diskusie so žiakmi v rámci triednických a iných vyučovacích hodín. Nižší počet opýtaných sa tejto problematike venoval na pedagogických poradách, riešením všetkých situácií, ktoré signalizovali prejavy extrémizmu, realizovaním rôznych aktivít zameraných na prevenciu tohto závažného javu a účasťou pedagógov na vzdelávacích podujatiach. Respondenti v najnižšom počte uvádzali, že o extrémizme poučili aj rodičov počas triednych aktivít a zvýšenou pozornosťou vo vzťahu k žiakom, ktorí by svojim oblečením, správaním a názormi mohli patriť k sympatizantom alebo členom týchto skupín. Len 14 oslovených pedagógov nevenovalo extrémistickým prejavom v škole žiadnu pozornosť.
- Diskusiou so žiakmi počas triednických hodín sa snažili eliminovať prejavy extrémizmu najmä respondenti žijúci v Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom, Nitrianskom, Žilinskom a v Prešovskom kraji, zatiaľ čo opýtaní pochádzajúci z Banskobystrického a z Košického kraja kládli dôraz na rozhovory so žiakmi v rámci výučby iných predmetov. Pedagógovia pôsobiaci v základných a v stredných školách v Bratislavskom kraji vo vyššom počte než ostatní venovali osobitnú pozornosť žiakom, ktorí by mohli patriť k sympatizantom extrémistických skupín a riešili všetky situácie, ktoré signalizovali výskyt tohto spoločensky nežiaduceho javu. Učitelia z Trnavského kraja informovali o prejavoch extrémizmu rodičov na triednych aktívoch, pričom respondenti z Trenčianskeho a z Nitrianskeho kraja častejšie riešili tento závažný problém na pedagogických poradách. Učitelia v Trenčianskom kraji absolvovali vo vyššom počte vzdelávanie určené pre pedagógov zamerané na túto tému, zatiaľ čo opýtaní z Nitrianskeho kraja sa venovali realizácii rôznych preventívnych aktivít zameraných na elimináciu extrémizmu. Problematikou extrémizmu sa v školskom prostredí vôbec nezaoberalo viac než 8,0% pedagógov v školách v Trenčianskom a v Trnavskom kraji, zatiaľ čo v Nitrianskom a v Košickom kraji riešili tento závažný problém všetci opýtaní.
- Obidve skupiny respondentov, avšak najmä učitelia zo stredných škôl, **sa o extrémizme najčastejšie rozprávali so žiakmi počas triednických hodín**. Oslovení pedagógovia zo základných škôl častejšie riešili tieto problémy na pedagogických poradách, viac si všimli

- žiakov, ktorí by mohli patriť k sympatizantom extrémistických skupín a riešili všetky situácie, ktoré signalizovali výskyt tohto závažného problému. Opýtaní vyučujúci na stredných školách vo vyššom počte absolvovali vzdelávanie určené pre pedagógov. Obidve skupiny učiteľov v približne rovnakej miere diskutovali so žiakmi o extrémizme aj v rámci výučby iných predmetov, informovali o tom rodičov na triednych aktívoch a realizovali rôzne preventívne opatrenia. Týmto závažným problémom sa vôbec nezaoberalo 4,1% respondentov zo základných škôl a 4,6% stredoškolských pedagógov.
- Od roku 2016 sa výrazne zvýšil počet opýtaných, ktorí sa venovali problematike extrémizmu počas triednických hodín, na pedagogických poradách, prostredníctvom vzdelávania pre učiteľov, rozhovormi počas výučby niektorých predmetov, informovaním rodičov na triednych aktívoch, všímaním si žiakov, ktorí by mohli patriť k sympatizantom tohto hnutia a riešením situácií, ktoré signalizovali problémy spojené s extrémizmom. Klesol iba počet pedagógov, ktorí v školách realizovali preventívne aktivity. Za sledované obdobie mierne stúpol počet respondentov, ktorí otázkam extrémizmu nevenovali žiadnu pozornosť.
 - Zistené údaje potvrdili, že v tomto roku bola v základných a v stredných školách venovaná pomerne veľká pozornosť extrémizmu, pričom pedagógovia vo výrazne vyššom počte využívali rôzne formy (diskusia so žiakmi, vzdelávanie učiteľov, spolupráca s rodičmi...). Znížil sa iba počet opýtaných, ktorí sa snažili tento negatívny jav eliminovať prostredníctvom rôznych preventívnych aktivít. Porovnanie troch najčastejšie využívaných opatrení na elimináciu extrémizmu v školskom prostredí ukázalo, že za celé sledované obdobie (2016, 2017 a 2021) patrili medzi najfrekvencovanejšie rozhovory pedagógov so žiakmi či už na triednických hodinách alebo v rámci výučby niektorých predmetov. V roku 2016 bola tretím najčastejšie opatrením realizácia rôznych preventívnych aktivít, pričom v rokoch 2017 a 2021 patrilo toto miesto riešeniu prejavov extrémizmu na pedagogických poradách. Je dôležité, aby predovšetkým učitelia dokázali identifikovať a potom aj riešiť extrémistické prejavy v takej miere, aby sa už neopakovali, avšak veľmi potrebná je aj realizácia preventívnych aktivít, ktoré by možno pomohli tieto negatívne javy v školách nielen znížiť, ale i úplne eliminovať.
 - Extrémizmus patrí k závažným problémom vyskytujúcim sa v základných aj v stredných školách, a preto respondenti zabezpečili rôzne **preventívne aktivity**. Len viac než tretina oslovených pedagógov realizovala v školách podujatia zamerané na prevenciu a elimináciu extrémizmu, pričom až 59,6% učiteľov nevenovalo tejto problematike žiadnu pozornosť. Z prezentovaných údajov vyplynulo, že prevenciou extrémizmu určenou pre žiakov sa v školách zaoberala len viac než tretina oslovených pedagógov. Príčinou tohto negatívneho zistenia môže byť skutočnosť, že v poslednom období museli v školách riešiť problémy spojené s pandémiou Covid 19 a na realizáciu preventívnych aktivít neboli vytvorené podmienky.
 - Realizáciu aktivít zameraných na prevenciu extrémizmu v školách uvádzali častejšie muži, učitelia vo veku od 31 do 40 rokov, opýtaní s najkratšou s odbornou praxou, respondenti vyučujúci v gymnáziách, pedagógovia zo škôl v najmenších obciach, učitelia pochádzajúci z Nitrianskeho kraja, opýtaní, ktorí mali v škole žiakov patriacich k členom extrémistických skupín a respondenti, ktorí sa s prejavmi extrémizmu v školách stretávali často.
 - Stredoškolskí pedagógovia organizovali metodické aktivity zamerané na prevenciu a elimináciu extrémizmu častejšie než učitelia zo základných škôl. Nezaujem o zabezpečenie týchto podujatí pre žiakov deklarovalo až 63,7% opýtaných zo základných škôl a viac než polovica respondentov pôsobiacich v stredných školách. Na danú otázku neodpovedalo 1,4% oslovených učiteľov zo základných škôl a 2,4% stredoškolských

pedagógov. Z uvedených zistení je zrejmé, že aktivity venované prevencii a eliminácii extrémizmu viac ocenili, a pre svojich žiakov aj zabezpečili, opýtaní zo stredných škôl než respondenti vyučujúci v základných školách.

- Od roku 2016 klesol počet pedagógov, ktorí v školách realizovali aktivity zamerané na prevenciu extrémizmu a stúpol počet učiteľov, ktorí tieto podujatia pre svojich žiakov neorganizovali. Zároveň sa mierne zvýšil aj počet opýtaných, ktorí na otázku neodpovedali. Zo zistených údajov vyplynulo, že od minulého roku klesol počet respondentov, ktorí sa o preventívne aktivity zaujímali a zvýšil sa počet učiteľov, ktorých neoslovili. Príčinou týchto negatívnych zistení môže byť slabšia spolupráca školy a odborníkov z CPPPaP, podceňovanie situácie a preferovanie prevencie iných sociálno-patologických javov, s ktorými sa oslovení pedagógovia stretávali vo vyššej miere.
- V rámci aktivít zameraných na prevenciu extrémizmu boli v školách najčastejšie realizované prednášky a besedy. Už omnoho menej opýtaných uvádzalo dialógy žiakov s odborníkmi a pedagógmi, aktivity v spolupráci s odborníkmi z CPPPaP a s príslušníkmi Policajného zboru, kultúrne podujatia a exkurzie na miesta spájané s bojom proti extrémizmu. V základných a stredných školách boli len vo veľmi malom počte realizované workshopy, inštalované nástenky a interaktívne tabule s potrebnými informáciami, výchovné koncerty a živé knižnice, aktivity realizované v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami, športové podujatia, školenia, webináre, preventívne programy a relácie vysielané v školskom rozhlase. Až necelá tretina pedagógov podujatia zamerané na prevenciu a elimináciu extrémizmu bližšie nešpecifikovala. Z prezentovaných údajov je zrejmé, že v školách majú výraznú prevahu prednášky a besedy s odborníkmi, pričom by bolo potrebné venovať viac pozornosti formám prevencie, ktoré do činnosti viac zapájajú žiakov a vyžadujú si ich aktívnu spoluprácu.

ODPORÚČANIA PRE PRAX

Výsledky prieskumu potvrdili, že extrémizmus patrí v základných a v stredných školách k závažným sociálno-patologickým javom. Pre zníženie jeho výskytu v školskom prostredí odporúčame:

- Poskytnúť žiakom v školách dostatok vedomostí z histórie a dejepisu, zaradiť otázky tolerancie, dodržiavania a rešpektovania ľudských práv, rôznym kultúram v spoločnosti a antisemitizmu do učebných osnov všetkých predmetov, ktoré sa svojim obsahom danou problematikou zaoberajú.
- V rámci využívania nových moderných komunikačných technológií naučiť žiakov vyhľadávať si informácie na spoľahlivých internetových stránkach a vedieť si získané poznatky overiť.
- Všímať si názory a správanie žiakov s cieľom dôslednejšie identifikovať prejavy extrémizmu a spoločne s rodičmi a odborníkmi z CPPPaP ich eliminovať. Prejavy extrémizmu by v školskom prostredí mali byť vždy odhalené a ich autor potrestaný v súlade so školským poriadkom. Len tak sa zabráni ich ďalšiemu šíreniu.
- Snažiť sa účinným spôsobom odstrániť u žiakov predsudky voči niektorým skupinám osôb a venovať pozornosť tejto téme i v rámci rodičovských združení.
- Zvýšiť právne vedomie žiakov, poučiť ich o tom, že prejavy extrémizmu sú podľa platnej legislatívy trestné a naučiť ich niesť zodpovednosť za svoje správanie.
- Zabezpečiť v školách realizáciu rôznych preventívnych aktivít (interaktívne prednášky, skupinové aktivity, zážitkové učenie, preventívne programy...), ktoré by si vyžadovali aktívnu spoluúčasť žiakov.

- Pri realizácii opatrení na elimináciu prejavov extrémizmu spolupracovať s viacerými inštitúciami a mimovládnyimi organizáciami.
- Umožniť čo najväčšiemu počtu pedagógov v základných a stredných školách zúčastniť sa vzdelávania zameraného na prevenciu extrémizmu, viac tieto podujatia propagovať a zatriktívniť ich obsah, aby oslovili čo najväčší počet učiteľov. Pomôcť pedagógom i prostredníctvom internetu získať nové poznatky o prejavoch extrémizmu, oboznámiť ich so spôsobom riešenia týchto závažných problémov a umožniť im výmenu skúsenosti s kolegami z iných škôl alebo krajov.
- Venovať pozornosť problematike extrémizmu už v rámci prípravy budúcich pedagógov počas ich vysokoškolského štúdia a dať im dostatok poznatkov o tom, ako sa majú v rámci výučby danej problematike venovať.
- Poskytnúť pedagógom dostatok overených a efektívne spracovaných materiálov, metodických príručiek, vzdelávacích videí venovaných problematike extrémizmu, aby získali dostatok informácií o tom, ako majú danú problematiku prezentovať svojim žiakom.
- Venovať viac pozornosti problematike extrémizmu, jeho prejavom a preventívnym opatreniam najmä v stredných odborných školách, kde bol zistený vyšší počet žiakov, ktorí patria nielen k sympatizantom, ale i k členom tohto nebezpečného hnutia a zároveň bol v tomto type stredných škôl zaznamenaný vyšší počet extrémistických prejavov.

V súčasnej dobe prežívame na Slovensku veľmi ťažké obdobie. Ešte sme sa celkom nevyrovnali s pandémiou Covid 19, keď sme museli riešiť problémy, ktoré priniesla vojna, ktorá sa odohráva u našich susedov na Ukrajine. V spoločnosti narastá hnev, nenávisť a intolerancia, ktorá sa z virtuálneho sveta prelieva aj do toho reálneho, v ktorom žijeme. V Bratislave dňa 12. októbra 2022 zastrelil zradikalizovaný, len devätnásťročný extrémista dvoch členov LGBTI+ komunity a zranil jednu ženu. Je zrejmé, že mladí ľudia sa potrebujú vo výrazne vyššej miere než doteraz naučiť rešpektovať ľudské práva a tolerovať aj ľudí, ktorí sa od väčšiny niečím odlišujú. Naučiť ich to a vedieť prijať medzi seba aj iných rovesníkov je úlohou dospelých - rodičov a učiteľov, ktorí by ich aj v tejto ťažkej dobe mali chrániť pred negatívnymi javmi a v prvom rade by pre nich mali byť vzorom.

LITERATÚRA

DESET, M.: *Limity spoločenskej akceptovateľnosti fenoménu a trestných činov extrémizmu*. In: Vráblová, M.: *Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu*. Praha : Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-420-6

EMMEROVÁ, I.: *Extrémizmus a radikalizmus-aktuálne výzvy školskej prevencie*. In: *Mládež a spoločnosť* č. 1/2020, ročník XXVI. ISSN 1335-1109

CHMELÍK, J.: *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha : Linde, 2001. ISBN 80-7201-265-7

KOHAN, P.: *Definícia extrémizmu v podmienkach trestného práva Slovenskej republiky*. In: Marko, M.-Rapčan, J.: *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Bratislava : Akadémia policajného zboru, 2012. ISBN 978-80-8054-552-9

Kol. autorov.: *Extrémizmus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha : IVVM, 2001

Koncepcia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024

LEBEDA, D.: *Úvod do problematiky extremismu*. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-394-4

LICHNER, V. a kol.: *Extrémizmus a radikalizmus v sociálnych kontextoch*. Košice : FF UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-659-6

MELKUSOVÁ, H.: *Sociálne a kultúrne aspekty prejavov súčasného radikalizmu a extrémizmu*. In: Dudinská, I.-Dudinský, V.- Poláčková, A.: *Extrémizmus a radikalizmus. Staré fenomény v nových kontextoch*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016. ISBN 978-80-555-1765-0

MILO, D.: *Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike*. Bratislava : Ľudia proti rasizmu, 2008. ISBN 80-89149-03-0

MILO, D.: *Nenávistné prejavy na internete ako nástroj radikalizácie a ich prevencia*. In: *Sociálna prevencia č.1/2014*. Bratislava : NOC, 2014. ISSN 1336-9679

MORAVČÍK, I.-STRUHÁR, P.: *Rozpoznávanie nenávistných a extrémistických prejavov v prostredí mládeže*. Trenčín : Katedra politológie TU A. Dubčeka, 2019. ISBN 978-80-8075-858-5

STRUHÁR, P.: *Prevencia nenávistných a extrémistických prejavov v školskom prostredí*. Trenčín : Katedra politológie TU A. Dubčeka, 2017. ISBN 978-80-8075-768-7

STRUHÁR, P.-MORAVČÍK, I.-BUŠŠA, M.: *Prevencia nenávistných s extrémistických prejavov v školskom prostredí*. Trenčín : Katedra politológie TU A. Dubčeka, 2017. ISBN 978-80-8075-768-7

ŠIKULA, B.: *Členenie extrémizmu v podmienkach Slovenskej republiky*. In: Marko, M.-Rapčan, J.: *Extrémizmus – hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Bratislava : Akadémia policajného zboru, 2012. ISBN 978-80-8054-552-9

ŠTEFANČÍK, R.: *Teoretické východiská výskumu politického extrémizmu*. In: *Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku*. Brno : Tribun EU, 2013. ISBN: 978-80-263-0516-3

TÓTHOVÁ, L.-ŠLOSÁR, D.: *Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch*. Košice : FF UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-640-4

VEGRICHTOVÁ, B.: *Kriminologické aspekty extremismu*. In: Marko, M.-Rapčan, J.: *Extrémizmus- hrozba pre demokratickú spoločnosť*. Bratislava : Akadémia policajného zboru, 2012. ISBN 978-80-8054-552-9

VEGRICHTOVÁ, B.: *Extremismus a společnost*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o, 2013. ISBN 978-80-7380-427-5

WILFLING, P.: *Nenávistné prejavy a extrémizmus v rozhodnutiach Európskeho súdu pre ľudské práva*. Banská Bystrica : VIA IURIS, 2017. ISBN 978-80-89805-02-0

www.ucitelslovenska.sk

Názov: Extrémizmus z pohľadu pedagógov pôsobiacich v základných a stredných školách

Autor: PhDr. Marianna Pétiová, PhD.

Technická spolupráca: Mgr. Tomáš Runa

Vydavateľ: Centrum vedecko-technických informácií SR, Lamačská 8/A, 811 04, Bratislava

Rok vydania: 2022

Tlač: CVTI SR, Staré grunty 52

ISBN 978-80-8240-037-6

